

BIZTONSÁGPOLITIKA

Motto: „Az alábbiak a szerző véleményét tükrözik. Ezért nem feltétlenül esnek egybe hivatalos állásfoglalásokkal és felfogásokkal, hiszen azok érintik úgy a nemzetközi, mint a hazai relációkat.”

A szerző

A XXI. SZÁZADI FEGYVERZETPOLITIKA MINTÁI AZ ATLANTI-ÓCEÁN KÉT PARTJÁN

Csabai György¹

A szerző a transzatlanti fegyverzetpolitika témakörében elvégzett kutatásainak eredményeit az alábbiakban adja közre. Az elemzésből megismerhető az Atlanti-óceán két partján kialakult felfogás, az úgynevezett „erőd” dilemma, az európai preferencia, az együttműködés vagy rivalizálás, a védelmi javak szabad áramlása és a lehetséges európai-amerikai együttműködés új útja, a kiegyensúlyozott partnerség. Közben meglátjuk az eltérő álláspontok gyökereit, kiviláglanak a valamikori továbblépés esélyei és lehetőségei.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete keretében már több mint ötven éve folyó katonai együttműködés eredményei mellett a fegyverzet területe mindig is ún. „nehéz terepe” volt a transzatlanti kapcsolatoknak. Általánosságban véve a fegyverzet, felszerelés területén meglévő és a jövőbeni együttműködés fontosságát széleskörűen elfogadják úgy a politikai, mint a katonai körökben, azonban a megvalósításban már számos és jelentős akadály található.

---

¹ Dr. Csabai György ny. alezredes, a hadtudomány kandidátusa, PhD.

Egyenlőség hiánya következtében újszerű Euro-Atlanti együttműködés vagy versenyzés

A témakörben elvégzett vizsgálataim eredményei alapján megállapítottam, hogy a nagyobb problémák egyike, nevezetesen az, ami egy igazi európai-amerikai partnerséget akadályozza az nem más, mint az a „jelentős egyensúlytalanság”, amely a mindennapok valóságában egy erőteljes és reális „Amerikai erőd” és a nagyszámú kis „nemzeti erőd” között áll fenn, továbbá amelyek kíméletlenül rivalizálnak egymással Európában és a világ más részein.

A fentiekből az is világosan kiviláglik, hogy a helyzet igen jelentősen eltérő a két oldalon. A paradox a dologban az, hogy az Amerikai Egyesült Államok az a fél, amelyik arra gyanakszik, hogy egy „Európa erőd” jöhet létre akkor, amikor az európaiak eldöntik és elhatározzák azt, hogy javítják együttműködésüket egymás között.

Számomra most a történelem során először felsejlik a reális valószínűsége egy transzatlanti védelmi piac létrejöttének. Nagyon fontos talán az, hogy állandóan vigyázni kell majd arra, hogy Európa a fegyverzetet illetően áthatolhatatlan erőddé váljon. De ezzel párhuzamosan már ugyancsak kiemelten fontos lesz az „amerikai erődök” erősítése is. Számba véve az együttműködés meglévő és lehetséges akadályait az Amerikai Egyesült Államokban, kijelenthető, hogy azokat meglehetősen nehéz lesz majd leküzdeni, minthogy azok be vannak gyökerezve és ágyazva egy közismerten sziget-érzettel kapcsolatos hagyományban, amelynek révén csekély a figyelem a szövetségesek dolgai iránt. Kimondhatom tehát azt, hogy a *transzatlanti együttműködés erősítése tehát attól függ, hogy Washington ráébred-e arra, hogy arra van szükség, hogy ez megváltozzon*. Az 1949 óta funkcionáló szövetség mellett újabb koalíciók megkötése védelemgazdasági kooperációkat inspirál. Jóllehet, bizonyos kezdeményezések napjainkban már felfoghatók olyanoknak, amelyek egy ilyen irányú fejlődésnek lehetnek tekinthetők ahhoz, hogy meggyőzzék az új amerikai adminisztrációt az együttműködés előnyös oldalairól, hosszú időre lesz szükség. Sőt, ebbe a folyamatba bele kell vonni valamennyi érintett felet az Atlanti-óceán minkét partján és külön kihangsúlyoznám az amerikai kongresszusi képviselők fontosságát, nem említve a létfontosságú olajforrások rezsimjeit is.

A jugoszláviai légi hadművelet, a nemzetközi extrém terror elleni viláokoalíció tapasztalatai, a katonai, pénzügyi, gazdasági, diplomáciai

stb. komplex lépések fényében az látszik, hogy a Pentagonban reális óhaj jelentkezik a transzatlanti együttműködés könnyebbé válása iránt, ugyanakkor e tekintetben bizonyos vonakodás mutatkozik a Külügyminisztériumban és a Kongresszusban. Ezért talán az is kimondható, hogy esetleg a politikai ellenállás miatt a **Védelmi Kereskedelmi Biztonsági Kezdeményezés (Defence Trade Security Initiative, DSTI)** kudarcot vallhat az alkalmazás stádiumában. Ehhez hozzáteszem azt is, hogy az „*elvek kinyilatkozása*” (declaration of principles) csupán csak szándéknyilatkozat és Európában egyedül az Egyesült Királyságot érinti. Hasonlóképpen továbbra is érvényben maradnak a beruházással kapcsolatos korlátozások. Azok a reformok, amelyeknek meghozását és végrehajtását tervezik, jóllehet fontosnak tűnnek, azonban aligha lesznek elégségesek. Sőt, azt is meg kell vizsgálni, hogy valamennyi európai ország egyenlő mértékben részesül-e majd az előnyeiből, vagy netán az új szabályzók alkalmazása után is csak a brit vállalatok részesülnek előnyben.

Más területeket illetően a kérdéskört úgy ítélem meg, hogy a transzatlanti fegyverzeti kapcsolatok jövője két kulcsfontosságú kérdéstől fog függeni. Először attól, hogy az Amerikai Egyesült Államok kész lesz-e arra, hogy az európai partnereket egyenrangú félként kezelje. Másodszor pedig attól, hogy az európaiak készek legyenek arra, hogy előteremtsek a szükséges eszközöket arra, hogy egyenrangú partnerekké váljanak. Manapság a csúcstechnológiai iparban megvannak a szükséges feltételek a kiegyensúlyozott kapcsolatokhoz az Atlanti-óceán két pontja között. A **BAE Systems és az EADS (European Aeronautic, Defense and Space Company, Európai Légügyi, Védelmi és Űr Vállalat)** létrehozásával, valamint néhány sajátos szektorban történt konszolidációval Európa rendelkezik olyan méretű és technológiai színvonalú csoportokkal, amelyek lehetővé teszik azt, hogy ez a földrész olyan szinten tevékenykedjen, mint az amerikai óriások.

Az európai nagyoknak amennyiben vannak nehézségei az amerikai versenytársakkal szemben, akkor azok Európa politikai gyengeségeiből fakadnak. A probléma okát nem a költségvetésekben látom, hanem abban, hogy jelentékenyen eltérők a megítéléseik, a koncepcióik és a céljaik. Ezért teljesen természetes, hogy kevesebbet költenek a védelemre, mint az Amerikai Egyesült Államok és a prioritásaik sem ugyanazok. Sőt, ez az ún. és sokat kritizált egyensúlytalanság, ami Európában számos nemzeti költségvetésekben a 21. század elején is fennáll a személyi állomány és fegyverzet területein, de kiegyensúlyozható lehet, mihelyst befejezik a hivatásos fegyveres erőkre történő átrést és azoknak az új transznacionális és aszimmetrikus kihívásokra való válaszadás képessé-

gének elérését. *A tényleges probléma és az adófizetők szempontjából az aktuális botrány a következő:* Európában ragaszkodnak a megduplázáshoz, ugyanakkor az abból eredő jelentős forrás felhasználás okoz gondokat. Az előbb említett jelenség nem csupán a meglévő ipari kapacitásokat érinti, vagy akár a fegyverzet felszerelést, hanem a beszerző cégeket, ügynökségeket, végezetül a védelmi vonatkozású szabályzókat is. Mint-hogy általánosan véve az egyes országokban szűkösök a közpénzek és különösen csökkenőek az európai országok katonai költségvetései, illetve, *hogy hiányzik egy közös beszerzési rendszer, továbbá egy homogén védelemgazdasági terepet luxusnak tartanak.* Állításuk szerint mindez ellentétes és ellenkezik a politikai és a gazdasági logikával.

Századunk által nyújtott lehetőség a stratégiai fegyverzetpolitikai partnerség

A kialakult helyzet sokoldalú elemzése után feltehető a kérdés, vajon sikerül-e majd az európaiaknak egy közös fegyverzeti politikát és – piacot létrehozni. És vajon azt úgy hozzák majd létre, hogy az szerves részt képezze az Európai Uniónak? Amennyiben ez így lesz, akkor vajon részt vesz-e abban az Európai Unió valamennyi tagja, vagy netán olyan formát ölt majd, mint az egyre fokozottabb együttműködés? **Ha nem, akkor vajon azt az Európai Unió Szerződésen (Treaty on European Union) kívül szervezik-e majd meg, vagy a szervezetek vegyes összevonásából áll-e majd, különféle keretek között?**

Ki kell mondanom, hogy a fenti kérdésre adandó válaszok jelentős mértékben megfogják határozni *az európai védelem jövőjét*, sőt továbbmegyek, *a transzatlanti együttműködés perspektíváit is.*

A fentiekhez hozzá kell tenni azt is, hogy ma még meglehetősen nehéz azt elképzelni, hogy miként lehetnek az európaiak igazi partnerei az Amerikai Egyesült Államoknak. *Azonban ahhoz, hogy ezt elérjék, a következők bírnak kiemelkedő fontossággal:*

- Tartsák fenn és működtessék a Közös Európai Biztonsági és Védelmi Politikát (Common European Policy on Security and Defence) fokozzák lendületét és kvázi katalizátorként használják a fegyverzeti együttműködés területein;
- Koordinálják jobban a fegyverzettel kapcsolatos különböző kezdeményezéseket (lásd Szándéknyilatkozat, Letter of Intent; Egyesített

Fegyverzeti Együttműködési Szervezet, OCCAR; stb.), egészítsék ki azokat és folyamatosan építsék be egy közös keretbe;

- Találják meg azokat a szükséges eszközöket ahhoz, hogy garantálják a jelenleg futó projektek konszolidálását és támogassanak új K+F programokat.

Az „*európai nagy politikának*” az ezen a vonalon való fejlesztése szinte szükségszerűen nem fogja azt eredményezni, hogy egy „*erődöt*” hozzanak létre. Szinte bizonyosnak tűnik az, hogy a Közös Európai Biztonsági és Védelmi Politika keretében a *katonai képességek erősítése* elősegíti a fegyverzet területén az együttműködést, mégpedig oly módon, hogy ezzel még sürgetőbbé teszi a sokak által felületesen ismert szabványosítást és az interoperabilitást. *A 21. század első évtizedében azt feltételezhetjük, hogy a szabványosítás (standardisation) elsősorban és kizárólagosan európai ügy marad majd, miközben a NATO még vonakodni fog attól, hogy elfogadja az amerikai és az európai erők interoperabilitását.* Ezen a szinten és ebben a stratégiai gondolkodásban ki kell mondani, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak és Európának olyan esetlegesen eltérő nagy stratégiai érdekei vannak és olyan politikai-katonai gyakorlatot részesítenek előnyben, amelyek jelentősen különböznek egymástól, mint-hogy azok lehetővé tennék érdekeik és szükségleteik egy erőteljesebb harmonizálását. Amennyiben ez a feltételezésem helyesnek tűnik, úgy a **Védelmi Képesség Kezdeményezés 58 célja (Defence Capabilities Initiative, DCI)** és a **Fő Célkitűzések (Headline Goals)** erősíteni fogják a transzatlanti együttműködést, különösen a *C³ területein*. A pozitív hatás ennél fogva a fegyverzeti piacnak csupán a specifikus részére korlátozódna, azonban az olyan részére csak, amely a jövőben egyre jelentősebbé válik úgy pénzügyi, mint technológiai vonatkozásban.

Mint elemzőnek, itt azt kell megjegyeznem, ha és amennyiben a Headline Goals elfogadása és szisztematikus alkalmazása elősegítené az európai igények harmonizálását és ebből a K+F területén folyó együttműködés is újabb ösztönzéseket kapna. Megítélésem szerint a kihívás ebben az esetben nem azt jelenti, hogy az ugyanannyi kiadással járna, mint az Amerikai Egyesült Államoké, és szükségszerűen azt, hogy ugyanazokba a területekbe kellene beruházni, hanem talán azt, hogy sokkal jobb költséghatékonysági arányt érnének el az ún. európai vonalon. Azonban az értékelésem szerint ennek az eléréséig arra lesz igény és szükség, hogy átalakítsák az ún. sokat kritizált nemzeti katonai költségvetéseket. Hozzáteszem azt, hogy jelentékenyen megnövelik a költségvetési tételek arányát, mégpedig úgy, hogy megnövelnék az általános kiadásokat, miközben újraszervezik az együttműködés területeit, de

eközben elkerülik a kettőzéseket és közösen koordinálják a nemzeti erőfeszítéseket. *Ennek következtében a megnövelt európai K+F teljesítmény azt teszi lehetővé, hogy bizonyos extra forrásokat fordítsanak az új beruházásokra.* Ezek együttesen lökést adnának a transzatlanti együttműködésnek, többek között az új kutatási programok beindításával, míg megsokszorozódhatnak a közös projektek, miközben az európai iparok és iparágak egyre vonzóbb partnerekké válnának. Jómagam megítélése szerint nagyon valószínű az, hogy egy úgynevezett intenzívebb *együttműködés a katonai védelem és a fegyverzet terén kedvező befolyást gyakorolna az európaiak beszerzési politikájára.*

Európai preferencia

Ebben a tekintetben igen nagy az amerikai félelem attól, hogy esetleg egy európai „erőd” jelenhet meg, ami mindazonáltal nem tekinthető teljesen alaptalannak, de meglehetősen eltúlzottnak tűnik. Azzal számolok, hogy egy bizonyos mértékű európai preferencia (előnyben részesítés) válthatja majd fel idővel a ma is létező preferenciákat, *mégpedig két okból:*

- A Letter of Intent (Szándéknyilatkozat) a térségen belüli integráció ténylegesen az európai piacát teremti meg a főbb fegyverzetgyártó országoknak, és ennek az amerikai versennyel szembeni megnyitása attól függ majd, hogy milyen mértékű politikai akarattal szembesül azon országok részéről, amelyek meg akarják őrizni saját ipari és technológiai kapacitásukat, azaz a **K+F-et és T+t-T**. Azokon a területeken, ahol ez a helyzet, a főbb termelő országok minden bizonnyal az európai preferenciát részesítik majd előnyben;
- A többi országot illetően a várható fejlődés ma még kevésbé világos; valószínű, hogy azok bizonyos idő múlva elindulnak egy európai beszerzési politika irányába. Bizonyára ez az elmozdulás olyan mértékű lesz, ahogy és amennyiben a *Headline Goals (Fő Célkitűzések)* ösztönzik a szabványosítást a fegyverzet-felszerelés terén. *A közös kül-és belbiztonság-politikában (Common Foreign and Security Policy)* való cselekvő részvétel és a jövőbeli európai fegyverzeti politika ugyancsak ösztönözheti majd azt, hogy a nem termelő országok abba az irányba hajoljanak el, *amely előnyt ad az európai termékeknek.* A regionális és a helyi vállalatok között növekvő kapcsolatok és a nagyobb európai gyártó csoportok lehetnek még olyan tényezők, amelyek hatást gyakorolnak majd az illető kormányzatok beszerzési poli-

tikájára. Az ilyen előnyben részesítés következményeit szükségesnek ítélem meg perspektívájában áttekinteni.

Először is logikusnak tartom rögzíteni és az olvasó figyelmét ráirányítani arra, hogy a *fegyverzet beszerzést meghatározó tényezők sosem csupán pénzügyiek, hanem politikaiak, stratégiaiak, biztonságpolitikaiak, gazdaságiak és technológiaiak. Másodszor pedig az európai előnyben részesítés megfelel majd az amerikai stratégiának*, amely minden bizonnyal a jövőben is előnyben részesíti a saját iparát. Ez fakad abból a tényből is, hogy **G. W. Bush** amerikai elnök 2002-ben a West Point Katonai Akadémia kibocsátó ünnepségén *meghirdette „a megelőző csapás doktrínáját”*. Ezzel lezárta a több mint ötven esztendeje elindított elrettentés (deterrence) és visszaszorítás (containment), majd sokszor módosított kül- és katonapolitikai doktrínákat. (Ez esetben a doktrína kifejezés alatt stratégiát kell érteni. A szerző megjegyzése.) A XXI. századi terrorizmus miatt – és más fenyegetések okán – a jövőben az Amerikai Egyesült Államok az *„ellenséghez viszi a háborút”*.

Harmadszor és végül, de nem utolsó sorban, az egyiknek az előnyben történő részesítése nem szükségszerűen jelenti a másik kizárását;

- Ami pedig a *nem termelő országokat illeti*, nem valószínű, hogy egy európaiabb beszerzési politikát választva (értsd előnyben részesítve) teljesen bezárnák vagy elzárnák a védelmi piacokat az amerikai szállítók elől. Fenntartva az igazi versenyt és az amerikai biztonsági garanciákat, meglehetősen indokolt marad ezen országok számára, hogy nem lenne célszerű egy olyan kizárólagos politikát felvállalniuk, amely előnyben részesíti Európát;
- *A fegyverzet gyártó országokat* illetően egy esetleges ilyen választás egyáltalán nem zárja ki a piacok részleges megnyitását. Bizonyára megmaradnak a transzatlanti programok és az általam polc alatti vásárlásoknak nevezett műveletek azokon a területeken, ahol Európa úgy véli, hogy ne hozzon létre saját kapacitást, valamint az amerikai vállalatok részvétele az európai programokban. Az alrendszer szintjein, az összerakó (alkatrész) szinten az amerikai vállalatok jelentősége kétségtelenül tovább növekszik, főképp azokban a programokban, amelyekben az európaiakkal együtt első szerződő partnerként vesznek részt. Sőt, a manufakturális rendszerek szintjén nincs semmi olyasmi, ami akadályozná az európai kormányokat abban, hogy ösztönözzék a transzatlanti szövetségeseket a tenderek kiírásában. A tenderek kiírása mellett pedig európai vállalatokat kérnek fel

az azokhoz történő csatlakozásra, feltéve, ha az ipari megállapodások ugyancsak kiegyensúlyozottak.

Az európai preferencia kérdése mindazonáltal annál is inkább ösztönözött, mivel az európai piac még mindig meglehetősen töredezett és tagolt. Ennek előnytelen vonatkozásai nyilvánvalóak. Vegyük először az ipari szempontokat. *Ipari szemszögből* a transznacionális vállalatok belső működését rendkívüli mértékben bonyolulttá teszi és arra kötelezi, illetve szorítja őket, hogy komplex együttműködést vagy együttműködéseket valósítsanak meg azzal a céllal, hogy megfelelő számú (és minőségű) megrendeléseket kapjanak.

Az ipari szempontok után áttérek a *politikai aspektusokra*. Politikai vonatkozásban ez „*költséges párhuzamosságot*” eredményez, miközben gyengíti a kormányok pozícióit vásárlói vonatkozásban az új transzeurópai nagyokkal szemben. Ennélfogva, egy közös, illetőleg egyetlen európai védelmi piac gondolata napjainkig még *utópisztikus*.

Védelmi javak szabad mozgása és kettős hasznosítású technológiák

A belátható jövőig úgy tűnik számomra az, hogy realistább lehet az arra való törekvés, miszerint jobban egyre növekvő számban hozzanak létre közös programokat, egyre jobban koordinálják a fegyverzet-elhárító országok közötti tevékenységeket és a nem-érzékeny katonai javakat illetően a vonatkozó 296-os cikkelyt részlegesen vagy véglegesen helyezték hatályon kívül. E tekintetben is fontos lenne – különösen a transznacionális vállalatok működését illetően – egy olyan működési szabályozás elkészítése és elfogadása, amely *a védelmi javak szabad mozgását segítené elő*. Ebben a vonatkozásban a Szándéknyilatkozat (LOI) szolgáltathatja az elsődleges mechanizmust a fegyverzet-gyártó országok számára, azonban kétségtelenül előnyben fogják részesíteni azt a Közöségi szabályozást, amely az úgynevezett *kettős hasznosítású technológiákra* vonatkozik. Kutatásaim szerint a kettőshasznosítású javak szabadon mozoghatnak az Európai Unión belül, minthogy valamennyi tagállam elismeri egymás felhatalmazását a harmadik országokba történő exportot illetően. Ezzel a politikusoknak, a különböző tárcák szakembereinek és gyártóknak számolniuk szükséges, hiszen 2004-ben hazánkat integrálják az Európai Unióba. Azután az európai haderő is új kihívásokat állít. Fel fogásom szerint sem az európai preferencia (előnyben részesítés) egy bizonyos mértéke és foka, sem pedig egy közösségen belüli szabad mozgást

engedélyező rendszer nem fogja és nem tudja megakadályozni az iparok fokozatos közeledését az Atlanti-óceán partjai között. A mindennapokban a légtéri és az elektronikai vállalatok és csoportok a leginkább érdekelték egy transzatlanti méret és dimenzió kialakításában. *Számunkra és az európai vállalatok számára az új piacokhoz való hozzáférés és a gazdaságosabb megoldások felkutatása és kikeresése alapos okot adnak arra, hogy a jelenlegi rendszer felülvizsgálatát kezdeményezzék és kérjék.* Ugyanakkor a kormányközi programok adta lehetőségeket – és azok jelentőségét – korlátozzák az eltérő érdekek és a politikai –katonai stratégiai koncepciók. *A NATO készülő új stratégiai koncepciójától sem várható e tekintetben áttörés,* bár az új képességek megteremtése (biológiai, vegyi), aztán a bárhol és bármikor a terrorizmus elleni bevethető erők létrehozása bizonyos lépéseket indukál ezeken a területeken is. A kialakult helyzetet analizálva arra a következtetésre jutottam, hogy a fegyverzetek területén a legfontosabb dolog az, hogy az új és közös programok beindulása mellett *megformálják a hagyományos kereteket és beszerzési politikákat, mégpedig oly módon, hogy a vállalatok az Atlanti-óceán mindkét partján tevékenykedhessenek.*

Az elemzők között jól ismert az a tény, hogy napjainkig a transzatlanti viták és tárgyalások a fegyverzet-kereskedelem területén, kétoldalú alapon történtek. Európai szempontból ez a megközelítés különösen nehézkesnek és anakronisztikusnak tűnik, annál is inkább, mivel a *21. századi Európában a legtöbb vezető- és élvonalbeli kapacitást már transznacionális keretekben szervezik és működtetik.* Még ha a bilaterális tárgyalások sikeresek is, az lesz az eredmény, hogy egy sor külön megállapodást kötnek, ami tulajdonképpen állandósítja a diszkriminációt és ennél fogva a feszültségeket, a „jó” és a „rossz” transzatlanti szövetségek között. Mindez azonban csak arra jó, hogy megnehezítse az európai harmonikus szabályozásra tett kísérleteket.

Kutatásaim szerint e tekintetben az Egyesült Királyság kulcspozícióban van, hiszen a valóságban az egyike a legnagyobb fegyverzet-gyártó országoknak Európában. Az egyesült Királyság igazából mélyen beágyazódott a LOI folyamatokba és privilégizált viszony fűzi az Amerikai Egyesült Államokhoz, továbbá különösen kedvező az elhelyezkedése ahhoz, hogy kielégítse a fokozottabb együttműködésre vonatkozó amerikai feltételeket. A brit ipar tevékenysége kiterjed az európai közös kereskedelmi ügyletekre, miközben jelen van az amerikai piacon is. Vizsgálataim alapján kijelenthetem, hogy a brit politika ennél fogva döntő tényező lesz *az európai-amerikai fegyverzeti együttműködés fejlődését illetően a 21. században.* Legyen szó akár a katonai fegyverzet tervezéséről, a kutatás

és fejlesztésről, az együttműködésről, avagy a szabályozó intézkedésekről. A közös politika hiánya erősen gyengíti az európaiak pozícióit és megnehezíti az európai – amerikai együttműködést. Ebből kiindulva az európai fegyverzeti politika kialakításáig még igen hosszú utat kell majd megtenni.

Az európai országok álláspontja és nézete ezidáig különböző az olyan kérdések tekintetében, mint a védelmi vonatkozású ipar alapvető és stratégiai jelentősége, az export politika, vagy az Amerikai Egyesült Államok irányában ezen a területen elfogadandó (közös vagy nemzeti) magatartás. Tovább sorolva a vállalatok együttműködésére vonatkozó felfogások is meglehetősen vegyesek, különösen a hagyományos cselekvő tényezők (közkedvelt kifejezéssel aktorok) tekintetében, nevezetesen a **WEAG (Nyugat-európai Fegyverzetcsoport)** és **OCCAR (Egyesített Fegyverzeti Együttműködési Szervezet)** tekintetében is, sőt a LOI-nak a sikere is a társult testületek erősödésétől függ, de idetartozik a K+F és a követelmények harmonizálása is. Úgy ítélem meg, hogy a fegyverzet túlságosan fontos eleme a politikanak ahhoz, hogy a jövőben betagolják a **CESDP-be**.

Végezetül kimondható az, hogy a jövőben feltehetően nagy szükség lesz arra, hogy tovább haladjunk a tisztán kormányközi megközelítések mellett, ami manapság jellemzi az európai védelmi és fegyverzeti politikákat. Természetesen csak bizonyos gazdasági, szabályozási és technológiai aspektusokat illetően racionálisabb és hatékonyabb lenne az Európai Unió bevonása az átgondolt megállapodások révén, amelyek elősegítenék a hatékonyságot, a rugalmasságot és az összetartozás érzésének erősödését. Minthogy az európai fegyverzeti politika megteremtése semmiképpen sem zárja ki az Észak-atlanti Szerződés Szervezetén belüli interoperabilitást, vagy a transzatlanti ipari kapcsolatok erősítését, az amerikai aggodalmak egy „*Európai Erőd*” esetleges létrejötte miatt nem megalapozottak. Az európaiak célja tehát nem a harc az „*erődök*” között, hanem a kiegyensúlyozott partnerség. Ahogy a táncparkett szélén mondják az öreg anyókák: „*a tangóhoz két partner kell*”. Ugyanakkor a hallban várakozik az „*orosz medve*” is. És ezáltal csak a kérdések száma szaporodik.

A partnerség általános elvei

Ezen hadtudományi esszé szerzője jelen volt a Felső-házi Teremben, amikor Lord George Robertson, a Szövetség főtitkára az ATA (The Atlantic Treaty Association) Közgyűlésén, Budapesten a Parlamentben kifejtette a partnerség hat elvét, amelyek a következők:

1. Lord Robertson szerint az első és legfontosabb elv szerint a partnerségnek mindent átfogónak kell lennie és foglalja magában az összes lehetőségeket. Ez az elv-fakad egyrészt a NATO Partnerség a békéért programjából és az Euro-Atlanti Partnerségi Tanács iránymutatásaiból. Ebben az új biztonsági program végrehajtásában 46 ország vesz részt. A résztvevők között találjuk a NATO tagokat, a volt Varsói Szerződés tagjait, az ex-szovjet köztársaságokat és a semleges államokat (pl. Svájcot) is.

2. A második elv szerint a partnerségnek rugalmasnak és a helyzethez alkalmazkodónak kell lennie. Abból kell kiindulni, hogy a régi és az új demokráciák különböző biztonsági tradícióval és háttérrel töreksenek a céljaik elérésére. Ez a program a partner országokat segíti a NATO tapasztalatok megszerzésében, főként a védelmi tervezés elsajátításában, a katonai költségvetés elkészítésében és a civil-katonai kapcsolatok kiépítésében. Ezért is ajánlja a NATO ezt a kooperatív mechanizmus igénybevételét a partnerországoknak.

3. A harmadik elv szerint a partnerségnek legyen célja. A sikeres partnerség az országok speciális kapcsolatrendszerét igényli, mert a politikai jelentőség kiterjeszhető az együttműködés valamennyi irányára. A NATO különleges partnerséget tart fenn Oroszországgal és Ukrajnával. A két ország stratégiaileg fontos pozíciót foglal el Európában. Fejlődésük kihathat az európai biztonságra és stabilitásra.

4. A negyedik elv szerint a partnerségnek gyakorlatiasnak kell lennie és meg kell haladnia a megbeszéléseket. Lásd az IFOR és KFOR és más tevékenységeket, amelyekben Észak-Amerika és Európa katonái részt vesznek.

5. Az ötödik elv szerint a partnerség kellően előkészített és alapos legyen.

6. Végezetül a hatodik elv szerint a békepartnerség fair, azaz korrekt tisztességes és sportszerű legyen. A konferencia óta eltelt időszak

eseményi azt igazolják, hogy a NATO és a nem NATO országok és had-
erőik együttműködésére a fenti elvek kedvező hatást gyakoroltak, nem
beszélve azok egyöntetű elfogadásáról.

*A fentiek alapján a partnerség általános elveit ki kell és ki lehet
terjeszteni a transzatlanti kiegyensúlyozott partnerségre és az új távlat-
okat nyithat meg a transzatlanti fegyverzetpolitika jövőjében.*

Felhasznált irodalom:

1. Letter of Intent. IFFS. WEU 2001.
2. *Nicholas Fiorenza*: Transatlantic Export Control Reform. EADS Favors Framework Cooperation Agreement On Technology Transfers Armed Forces Journal International (March 2002).
3. Átrendeződik a nemzetközi hadiipar. Népszabadság, 1998.április 23.
4. NATO-együttműködés: védelmi ipar (PTIA, Budapest 2001.)
5. *Gottmoller, Rose*: Arms Control in a new Era. Washington Quarterly, vol 25, Spring 2002.
6. *Dr. Csabai György*:
  - Katonai technológiai trendek a 21.század elején. Hadtudomány, 2001/1.
  - The development of the defence budget, changes in the defense sector and the state of hungarian military weapons technology. Defense Studies, Army and security policy in Hungary. Budapest, 1993. ISDS, No. 2.
7. Az európai vállalatok egységküzdései. UHSZ, 2001/10. For-
dítás.
8. Buy European, Says Report. Defense News, June 10-16. 2002.
9. *Martin Agüera*: Despite Hurdles, Spain Advances EU Force. Defense News June 17-23, 2002.
10. *Eisenhower*: Keresztes Háború Európában. ZKK, Budapest, 1982.

11. **Csabai György-Király László:** Konverzió, avagy a hadiipar átalítása. Ország-határ, 1993/32.
12. **Ian V. Hogg:** A fegyverek enciklopédiája. Guinness. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1992.
13. Európai rakétagyártási fúzió. Aviation week and Space Technology. 2001.április 30.
14. Quadrenial Defense Review Report. Department of Defense, United States of America. September 30, 2001.
15. **Ricard Kugler-Tony Vanderbeek:** Merre tart a NATO védelmi politikája. Strategic Forum, 1998. No. 133. NDU INSS
16. **Lord George Robertson:** The Six Principles of Partnership. Speech at the ATA General Assambly, Budapest, october 31, 2000.
17. **Bruce George, MP:** Perpectives of Military Reform in Eastern and Central Europe. Presented to the 46th ATA, 30 oct-4 nov, Budapest.
18. **Patrick M. Morgan:** Deterrence, A conceptual Analysis. SAGA Publications, Second Edition, Beverly Hills, California, 1977.